

DERİNLİKLERİNDEKİ GÜZELLİĞİ

ANLAMAK:

NECİP FAZIL'IN İZİNDE TASAVVUF

es-Selâmu aleyküm ve rahmetullah!

Yüce Rabbimiz'e sonsuz hamd ü senâlar;
O'nun Resûl-i Erkem'i, Muhammed-i Mus-
tafâ'sına sonsuz salât u selam, tahiyat ve ih-
tiramâtımızı arz ederiz.

Bir hadîs-i şerîfte;

إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ

Inna'llâhe cemîlün yuhibbu'l-cemâl. “Al-
lahu Teâlâ hazretleri güzeldir; mutlak güzel,
hiçbir güzelle mukayese edilemeyecek güzel,
her güzelliği yaratan güzel. Güzelliği sever.”
buyuruluyor.¹

O'nun mü'min kulları olan biz de güzeli,
güzelliği seviyoruz. Ahmet Haşim'in bir şiiri
beni çok duygulandırır. Muhatabına;

¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 399, hadis no: 3789; Müslim, “Îman”, 39, hadis no: 147; Tirmizî, “Birr”, 61, hadis no: 1999; İbn Hibbân, XII, 280, hadis no: 5466; Hâkim, *Müstedrek*, I, 78, hadis no: 69.

Ne sen,

Ne ben,

Ne de hüsnünde toplanan bu mesâ,

Ne de âlâm-ı fikre bir mersa,

Olan bu maî deniz

Melâli anlamayan nesle âşinâ değiliz.² diyor.

Melâli bilen, aşkı bilen, sevgiyi, lirizmi, heyecanı bilen, gönlü diri, gönlü çarpan nesle âşinâyız, onu seviyoruz.

Üstad *rahmetullâhi aleyh* de bütün gayretini ona tevcih etti. Mü'minin bütün işi aşktandır, sevgidendir. Hatta şair diyor ki;

Kad bedâ bi'l-aşki fi'l-ekvâni küllü mâ bedâ

“Kâinatta ne varsa aşktan oldu.”

Küntü kenzen mahfiyyen... hadisine işaret ediyor. “Gizli bir hazineydim, bilinmeyi sevdim, diledim, murad ettim, istedim,

² Ahmet Haşim Bütün Şiirleri, s. 157.

mahlukâtı onun için yarattım.”³ Her şey, o sevgi, o istek ve o muhabbettendir. Mü’minin cihadı bile aşktandır; hakikat aşkından, Allah aşkından, doğruluk aşkından, zulme nefretinden, adalete aşkındandır. Onun için aşkı; dünya üzerindeki halklar içerisinde müslümandan, mü’minden başkası tam bilemez, mü’min-i kâmilden başkası kühüne varıp tam anlayamaz!

Edebiyat Fakültesi’nde bir profesörümüz vardı. Beynelmilel şöhrete haiz meşhur bir kişiydi. “Ben de hocam gibi Şâfiî mezhebindeyim.” dediğini ağzından duymuştum. Almandı ama Oskar Rascher ile beraber İsmail Saip Sencer Hoca’ya diz çökmüş, talebelik etmiş. [İsmail Saip Sencer] Hoca da *rahmetullâhi aleyh* salâbet-i dîniye sahibi, “Ben mü’min olmayana ilim vermem.” dediği için onlar da imana

³ Kudsî hadis olduğu iddia edilen bu rivayet aslî hadis kaynaklarında geçmemektedir. Hadisin sahih veya zayıf denilebilecek bir senedi yoktur. Fakat Aliyyü’l-Kârî mânasının doğru olduğunu söyler. Bu görüşteki dayanağı da 51/Zâriyât 56 (وَمَا خَلَقْتُ (لِيَعْبُدُونِ)) âyetinin İbn Abbas tarafından (لِيَعْبُدُونِ) “bana ibadet etsinler diye” kısmının (لِيَعْرِفُونِي) “beni tanısinlar diye” tefsir edilişi olarak gösterir. Bk. Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, hadis no: 2016.

gelmişler; birisi Osman adını almış.⁴ Bizim profesör de; “Ben de Şâfiî mezhebindenim.” derdi. Kalbini Allah bilir. Derste, *Ni’met-i İslâm* kitabının yazarı rahmetli Mehmed Zihni Efendi’nin bir eserinin adı geçtiğinde; “Ben bu şahsa âşığıım, çok derin bir alim, eserleri çok nefis, son derece mükemmel.” dedi ve bize bir tenkit yöneltti: “Siz kendi yetiştirdiğiniz kıymetleri tanımıyorsunuz, bilmiyorsunuz, kadriğini layıkıyla takdir edemiyorsunuz!” dedi.

Geçen gün milletvekilliği ve bakanlık yapmış muhterem bir zâtın konferansındaydık. Bir garplının sözünü nakletti. “Türk’ün kıymetini, Türk’ten başka herkes bilir!” demiş. Tabii onun demek istediği müslüman. Balkanlar’da; “Sen hangi dindensin?” diye, sordukları zaman, “Elhamdülillah Türk’üm!” derlermiş. Müslümanım mânasına; herhâlde o Batılı da öyle dedi.

Kur’ân-ı Kerîm yarışması için Libya’ya gitmiştim. 45 kadar ülkenin delegeşiyle toplantılarda bulunmuş, müzeleri gezmiştik. Müzeler

⁴ Geniş bilgi için bk. İz, *Yılların İzi*, s. 343-350.

dedelerimizin eserleriyle doluydu. Hepsi dönüp bize bakıyor ve “Bunlar sizin eserleriniz.” diyorlardı. Lübnanlı bir alimin oğlu muhterem bir zât; “İslâm’a en güzel hizmeti ecdadınız yaptı, yine en güzel hizmeti sizden bekliyoruz.” demişti. Merhum alim;

بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا ثُمَّ يَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ فَطُوبَى
لِلْغُرَبَاءِ

Bedee’l-İslâmu garîben sümme ye’ûdu garîben kemâ bedee fe tûbâ li’l-gurabâi, hadîs-i şerîfini muhterem babasının öyle açıkladığını anlatmıştı.⁵

a. Necip Fazıl İyi İnsan Yetiştirmeye Çalışanlardan Birisidir

İslâm Kur’ân-ı Kerîm’in ilk indiği Mekke’de değil de oranın zalimleri Hz. Peygamber’i oradan çıkarttığı için gurbette gelişmiş, gurbette kuvvetlenmiş. Gurbetten, muhitten merkezi zapt eylemiş. Onun için “Bu

⁵ Abdurrahman b. Senne’den nakledilen hadis için bk. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 73-74, hadis no: 16636.

asırda da İslâm'a hizmeti sizden bekliyoruz.” diye iltifat eylemişti.

Necip Fazıl da böyle bir oluşumu, böyle bir oluşumu gerçekleştirecek kadroyu yetiştirmeye çalışan mimarlardan, sanatkârlardan birisidir. Büyük insanların hayatlarında, büyük değişiklikler oluveriyor. Allah'ın büyük bir lütfu!

Belh padişahı İbrahim b. Edhem tacı tahtı bırakıveriyor. Hazinesi elinin tersiyle itiveriyor. Kaftanları sırtından çıkartıp çobanın abasına bürünüveriyor. Diyarını terk ediveriyor. İmam Gazâlî altınla dokunmuş cübbesini, haşmetli kavuğunu bırakıp tenhalara kaçıyor. Hayatın özünü dinin derin mânasını yakalamak için iç âlemine dönüyor. Halvetleri, uzletleri ihtiyar ediyor.

Büyük alimler, zahir ilimlerde çok büyük şöhretler kazanmış iken, susuzluklarını kandırmayan kaynaklardan;

Ballar balını buldum kovanım yağma olsun⁶

⁶ Yûnus Emre Dîvânı, II, 356.

neşesiyle hiç susatmayacak pınarları bulmak için bayrak şairi Arif Nihat Asya merhumun;

İçsen bu sudan, bir daha, dostum; susamazsın...

Bir hâl gelir... ağlayamazsın, susamazsın!⁷

dediği gibi, büyük değişiklikler gösteriyorlar.

Nurettin Topçu, Fransa'da felsefe doktora yapıp üniversitede doçent olduktan sonra, aziz hocamız Abdülaziz Bekkine *rahmetullâhi aleyh*'i görünceye kadar ruhunda sükûn bulamıyor. Onu bulduğu zaman seher vakitlerine kadar sohbet edip de kapıdan dışarıya çıktığında yanındaki arkadaşına; "Acaba tekrar dönsek ayıp olur mu?" diyor. Akşamdan seher vaktine kadar sohbet etmişler, hocasına doymamış, dışarı çıktıktan sonra böyle diyor.

Bendeniz kuyusuna inmiştim. Boynum bükük, kimseyi ezmeden zemzem kenardan parmaklığın yanına kadar yürüdüm. Kocaman bir

⁷ Arif Nihat Asya, *Bütün Şiirleri Şiirler: 1*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1975, s. 218.

hortumla zezem suyu motorla çekilip akmakta. Oradaki vazifeli bana da verdi. Hortumu ağzıma dayadım; içtim, içtim, içtim... O kadar içtim ama doymadım da. “Arkamda başka içecek arkadaşlar da vardır.” diye utanmışım için bıraktım. Doyduğumdan değil de... Ama fazla miktarda içtim, oradan gelen su o kadar uzun zaman içilirse nereye gider, bilmiyorum. Fakat merdivenleri çıkarken geriye dönüp, “Acaba dönsem, tekrar içsem ayıp olur mu?” diyordum. Necip Fazıl *rahmetullâhi aleyh* de öyle bir muazzam değişikliği gösteriyor. Atom bombası gibi bir insan!

“Bu kadar bir cirme bu kadar büyük bir fikir enerjisi nasıl sığdırılmış?”

Kudretullah, Allah’ın büyük kudreti. Kelimeleri ne kadar güzel kullanıyor, kafiyeleri ne kadar sağlam buluyor, ne kadar renkli teşbihlerle meramını anlatıyor, önümüze ne kadar muhteşem sahneler seriveriyor?..

Vehimlerini anlatırken;

Ruhum kelle şekeri, vehimlerse karınca

Kömürden kara rengim, onlar beni sarınca⁸

Hem gözümüzün önüne bir sahne sergiliyor, tariflere sığmaz. Edebî sanatlarını anlamaya, anlatmaya zamanlar yetmez! Kabri nur dolsun, ruhu şâd olsun.

Çalışa çalışa tek başına bir “Necip Fazıl gençliği” meydana getirdi. Sayısız talebeler yetiştirdi, sayısız kalemler, mütefekkirler, eserler onun teşvikiyle ortaya çıkarıldı.

İslâm’ın ümit verici, ümitsizliği yok edici güzel yanı var. İslâm’ın gelişmesi ne aritmetik ne geometrik diziye benziyor. İslâm’ın gelişmesini tarif etmek için benzetme yapmak mümkün değil! Ancak gelişmelerin cinsi içinde bir de İslâmî gelişme cinsi vardır, diye onu öylece koymak lazım. Çünkü çölden bir nur çıkıyor; üç kıtayı, beş kıtayı, asırları kaplıyor. Bir küfür diyarından bir ârif, bir kâmil çıkıyor, bir beldenin insanlarını, bir milleti İslâm’a sevk ediyor. Allah’ın nurunu kimse söndüremeyeceği için Allahu Teâlâ hazretleri, Fuzûlî’nin;

⁸ Çile, s. 215.

Kılıbdur hikmetün küffâr içinde enbiyâ peydâ.⁹

dediği gibi, küffâr içinde Allah erleri meydana getiriyor, iman neşesi yayılıyor ve küfrün kaleleri yıkılıyor. Allah'ın nurunu kimse söndürmüyor. En güzel, en yakın, en müşahhas, en güncel misali tanrıtanımazlığı devlet politikası hâline getirmiş olan Rusya!

يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ
وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

Yurîdûne li-yutfiû nûra'llâhi bi-efvâhihim vallâhu mutimmü nûrihî velev kerihel-kâfirûn.¹⁰

Kıyamete kadar daima hakkı tutan, hakkı destekleyen bir mübarek, mümtaz, asil kadro mevcut olacak. Hepinizin, hepimizin o kadro mensuplarından olmasını Rabbim'den dilerim.

⁹ Fuzûlî Divanı Şerhi, I, 28.

¹⁰ 61/Saff 8. “(Onlar) Allah'ın nurunu (güya) ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. Halbuki Allah, kâfirler hoşlanmasa da nurunu (İslâm dinini) tamamlayacak (gayesine ulaştıracak)tır.”

“Necip Fazıl’ı böyle değiştiren ne?” sorununun bir tek kelime ile cavabı tasavvuftur.

Tasavvuf Avrupalı’nın, İngiliz’in, İngiliz İmparatorluğu’nun en çok korktuğu, Osmanlı ile mücadelesinde en büyük hedef olarak zikrettiği bir mefhum, bir kavram, bir kültür varlığıdır. Tasavvufa diş geçiremiyorlar. Tasavvufa atom bombası tesir etmiyor. Tasavvufa giyotinler, idam sehpaları son veremiyor. Tasavvufu küfür nizamları bastıramıyor, söndüremiyor. Rusya’daki değişikliği anlatan Rus yazarlar değişikliğin ana sebeplerinden birisinin tasavvuf olduğunu ve o ülkelerde İslâm’ın hâlâ dipdiri, capcanlı kalmasınının tasavvuf sayesinde olduğunu itiraf ediyorlar.

“Bu akıl almaz kültür varlığı, tasavvuf nedir?”

Yüzlerce, binlerce, tarifi yapılmış... Kısaca söylemek gerekirse tasavvuf, imanlı aklın en son merhalesi, İslâmî zekânın zirvesidir!

Allah’ın yarattığı dehalar, en yüksek şahsiyetler, zekâlarının ve akıllarının var gücüyle, gönüllerinin bütün nuruyla çalışmışlar, kendilerine ideal olan yolu çizmişler ve o yolda

yürümüşler. Tasavvuf işte odur. En büyük alimlerin Kur'an'ı en iyi anlamış insanların, Efendimiz'in sünnet-i seniyyesi içinde derinlemesine ilerlemiş insanların, Resûlullah'ın mesajını, ahlâkını, hayatını, nasihatlerini, dinin ahkâmını, ahkâmın içindeki hikmetleri en iyi anlamış insanların İslâm'ı en yüksek seviyeden yorumlarıdır. Onun için uzun seneler müderris olarak kalıyor, ondan sonra mutasavvıf oluyorlar. Onun için ömrü zahir ilimleriyle geçiyor da sonunda karşımıza tasavvufî hayatın en mühim simalarından birisi olarak nurlu bir sima beliriyor.

“Resûlullah zamanında İslâm bir iken tasavvuf nereden çıkmış?..”

b. Tasavvuf Dinin Kendisidir, Özüdür

Tasavvuf bir yerden çıkma değil, sonradan olma değil; tasavvuf dinin kendisi, özüdür! Vahiyle beraber olarak gelmiş olan İslâmî mesajın mânası ve içidir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* İmam Tirmizî'nin rivayet ettiğine göre sahih bir hadîs-i şerifinde;

الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ
وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ
الْأَمَانِيَّ

el-Keyyisü men dâne nefsehû ve amile
limâ ba'de'l-mevt.

c. Zeki İnsan Nefsini Zabt-u Rabt Altına Alıp Ahirete Hazırlanandır

“Zeki insan, insan, mütefekkir insan, ger-
çek akıllı insan, nefsi zabt u rabt altına alıp
âhiret için hazırlanandır.”

*Ve'l-âcizu men etbea nefsehû hevâhâ ve
temennâ ale'llâhi'l-emâniyye.* “Aciz, hakkı ve
hayrı seçemeyen, menfaatini sağlayamayan,
kendisini kurtaramayan, nefsinin nefsanî arzu-
larının peşine takıp ardında sürüklettiren ve
Allah'tan da boş vehimler ve hayaller ile güzel
sonuçlar uman kimsedir.”¹¹ buyuruyor.

¹¹ Şeddâd b. Evs'ten (ra.) nakledilen hadis için bk. Ahmed
b. Hanbel, IV, 124, hadis no: 17164; Tirmizî, “Sıfetü'l-Kıyâme”,
25, hadis no: 2459; İbn Mâce, “Zühd”, 31, hadis no: 4260;
Tayâlisî, s. 153, hadis no: 1122; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*,
VII, 281, hadis no: 7141; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 280, hadis no:
7639.

Demek ki kısaca söylemek gerekirse asıl akıl;

فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Fe men zühziha ani'n-nâri ve udhile'l-cennete fekad fâz"¹² âyet-i kerîmesiyle kısaca ifade edilen, sonucu yakalayan akıldır. "Kim cehennemden kendisini kurtarabilmişse, o cezaya uğramaktan kurtulmuş ve cennete dâhil edilmişse, kabul olunmuşsa, Allah'ın lütfuna, rahmetine, ikramına, mükâfatına, iltifatına erebilmişse işte akıllı olan odur."

Ebedî hayatını kurtaramayan insana akıllı denir mi?

Dünya hayatındaki üç beş kuruşluk mevki makam, mal mülk kazancı akıllılık alameti değildir! O bazen miras yoluyla hiç akıllı olmayan insanlara bile gelebiliyor.

Mutasavvıfların en büyüğü; *Seyyidü'l-evvelîne ve'l-âhirîn*, Resûl-ü Ekrem ve Nebiyy-i

¹² 3/Âl-i İmrân, 185.

Muhterem, Muhammed-i Mustafâ hazretleridir. Onun hayatı tasavvuftur, sözleri tasavvuftur, peygamberliği tasavvuftur...

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدْوَةِ
وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ
زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنَّا
ذِكْرَنَا وَاتَّبَعْ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Vasbir nefseke maallezîne yed'ûne rabbehum bi'l-gadâti ve'l- aşıyyi yurîdûne vec-hehû ve le-ta'du aynâke anhüm turîdu zînete'l-hayâti'd-dünyâ...¹³ diye Allahu Teâlâ hazretlerinin kendisini sevk ettiği yoldur. Mahviyet yoludur, zühd yolu, sabr ü sebat, muhabbetullah, aşkullah yoludur.

Gece gündüz durmayıp istediğin

N'ola kim görsem cemâlin dediğin¹⁴

¹³ 18/Kehf, 28.

¹⁴ Süleyman Çelebi, *Mevlid*, s. 117.

mısralarıyla anlatılan aşktır. İşte tasavvuf odur. Oraya sevk eden Peygamber, mutasavvıfların en büyüğüdür.

Kısaca söylemek gerekirse tasavvufun asıl hedefi cennet değildir, cehennemden kurtulmak da değildir. İşte bu *yurîdûne vechehû*, Allahu Teâlâ hazretlerinin vech-i pâkini, zât-ı âlîsini isteyen, *İlâhî ente maksûdî ve rıdâke matlûbî* diyen insanın zihniyeti ve hedefidir. Tasavvuf odur: Allahu Teâlâ hazretlerini bilmek, O'nu sevebilmek ve O'nun tarafından sevilebilmektir!

Mutasavvıfların girift sistemleri vardır. Onun için akılları mahdut olan insanlar bu sistemlerin bir köşesini anlayabilirler. Filin kulağını tutan, “Fil yorgan gibidir, çarşaf gibidir...”; hortumunu tutan, “Fil boru gibidir...”; ayağına sarılan, “Galiba fil direğe benzer...” diyen körler gibi! Bir tarafını görünce gerçek tasavvufu anlayamaz. Ama bütünüyle dini anlayabilmiş ve kendisine hikmet ihsan olunmuş olan insanlar;

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا

Ve men yü'te'l-hikmete fe-kad ûtiye hayran kesîrâ. ¹⁵

Hikmet kendisine bahşedilmiş, gerçekleri bulmak, hakkı batıldan ayırt edebilmek, her şey hakkında en güzel hükmü verebilmek, en muhkem kanaate varabilmek meziyetine sahip olan insanlar, kısaca özetlemek gerekirse; “Tabii tasavvuf mârifetullahâ erme çalışmasıdır.” diyecekler. Yaradan’ı;

وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ

Ve hüve me'aküm eyne mâ küntüm. ¹⁶

“Nerede olsanız o sizinle beraberdir, yanınızdadır!”

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ

Ve nahnü akrabu ileyhi min habli'l-verîd. ¹⁷ “Biz azîmüşşan size şah damarınızdan daha yakınız!”

¹⁵ 2/Bakara, 269.

¹⁶ 57/Hadîd, 4.

¹⁷ 50/Kâf, 16.

وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ

*Va'lemû ennallâhe yahûlü beyne'l-mer'i ve kalbihî.*¹⁸ “Biliniz ki Allahu Teâlâ hazretleri kul ile gönlü arasında, bu kadar yakındır!”

Peki, bu insanlar niye bu kadar uzak? Bu uzak mesafeler nasıl aşılanır? O yakınlığın idrakine nasıl varılır?..

Tasavvuf işte bu; o yakınlığı yakalamak ve o yakınlık içinde yaşamaktır.

Düzce’de bir hocaefendiyle tanıştık:

“Ben bir başka dergâha mensubum ama erkek kardeşim Hafız Mustafa, Hocamız Mehmed Zâhid-i Bursevî hazretlerine mensuptu. Onu ziyarete gittik, seyahattemiş. Bulamadık, döndük ve o gece rüyama geldi...” diye anlattı.

[Mehmed Zahid Kotku] Hocamız gece rüyasına girmiş. O da çok sevinmiş. Sabah namazına kalktığı zaman biraderine müjdelemiş:

¹⁸ 8/Enfâl, 24.

“Beraberce gittiğimiz Hocaefendi’yi bulamadık ama herhâlde ziyaretimizden memnun oldu. İnsan-ı kâmil olduğu anlaşılıyor, teşekkür makamında rüyama geldi.” diyor. Bu kez ötekisinin de gözleri hayretle açılmış şekilde;

“Ya! Benim de rüyama geldi!” demiş.

İki kişi ziyarete gidiyor, ikisine de rüyasında iade-yi ziyaret yapıyor. İşte ehlullâhın hayatı böyledir.

Torunu doğum yapıyor, doğumdan bir iki saat geçmiş, uyku esnasında torununa;

“Evladım, yavrum hayırlı mübarek olsun, salihlerden olsun.” diyor.

Vefatı gecesi Medine’de, evinde misafir olduğu kardeşimiz Mustafa’ya;

“Mustafa, hadi artık biz gideceğiz. Allah’a ısmarladık.” diyor. Mustafa ağlayarak kalkıyor ve;

“Hocamız vefat etmiş olmalı, böyle bir rüya gördüm...” diye yorumluyor.

Allah dostu olmanın tezahürâtı. Keramet gaye değil ama Allah’ın ikramı. Keramet zaten ikram kökünden çıkan bir kelime.

Şeyh Sâdî-i Şirâzî'nin karşısındaki birisi başını eğmiş, gözünü yummuş murakabe ve tefekkür eylemiş. Sonra başını kaldırmış, ona;

Çi tuhfe-i kerâmet diyâ verdî

“Gezdiğin o güzel âlemlerden bize ne hediye, ne ikram getirdin?” diye soruyor.

İnsan yolculuk yaptıktan sonra döndüğü yere şeker, lokum, çiçek gibi bir şeyler hediye getirir.

Tuhfe-i kerâmet: İkrâm hediyesi.

Keramet, Allah'ın ikramıdır. Keramet velînin çalışmasının hedefi ve gayesi değildir. Keramet dünya menfaati, şöhret veya daha başka bir şeyi elde etme vasıtası değildir. Allah tarafından ikram olunur. O kul da mahcup olur, boynu bükük... “Yine de ben Allah'ın nâçiz kuluyum.” der. “Kendimi, şu toplantıdaki herkesten aşağıda görüyorum.” diye düşünmesi gerekir. O zaman bir insan için şark-garp bir nefeslik, bir anlık mesafe oluyor; zaman ve mekân kalkıyor, imkânsızlıklar imkân dairesine giriyor. Acayip bir hâl hâsıl oluyor.

Mutasavvıfların hayatını inceleseniz, Kur'ân-ı Kerîm'i inceleseniz, iki ayrı taraftan

yola çıksanız sonunda aynı noktada birleşirsiniz: Tasavvufta!

Şunu demek istiyorum: Mutasavvıf sizden ve bizden önce Kur'ân-ı Kerîm'i incelemiş, anlamış, kühünü sezmiş, mahiyetine ermiş ve orada Allahu Teâlâ hazretlerinin bir kulu sevmesi için hangi yola işaret olunmuşsa onu bulmuş. Onu hayatının ve her faaliyetinin ana mihrakı, mihveriy yapmış kimsedir.

“Kur'ân-ı Kerîm neyi methediyor? Allah neyi sever? Kur'ân-ı Kerîm'e göre Allah kimleri sever?” sorusunu araştırın, yürüyeceksiniz, yürüyeceksiniz, yürüyeceksiniz... Dönemeçten sonra karşınıza mutasavvıf çıkacak. “Ha! Allah mutasavvıfı severmiş.” diyeceksiniz. Çünkü Allah'ın sevdiği bütün şeyleri yaptığı için zaten dinin özünü yaşadığı için o kimse, bu hâle gelmiştir. Takva mutasavvıfın sermayesidir.

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

İnnallâhe yuhibbu'l-muttekîn.¹⁹

¹⁹ 3/Âl-i İmrân, 76; 9/Tevbe, 4, 7.

Yunus ne güzel söylüyor;

Ele geleni yirsün

Dile geleni dirsün

Böyle dervişlik dursun

Sen derviş olamazsın²⁰

Kısaca çok nefis konuşuyor, Necip Fazıl da öyle! Allah böyle bir insanın gönlünü mârifetiyle nurlandırdı mı, gönlünden diline hikmet pınarları akar.

ظَهَرَتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ

Zaharat yenâbîu'l- hikmeti min kalbihî ilâ lisânihî.²¹

Ne kadar güzel söylüyor:

“Takva; mü’minin ana malzemesidir, re’sümâlidir, hayruzzâttır, yol azığının en hayırlısıdır!”

Mutasavvıf da takvâ ehli insan, muttakî kul demektir. Havfullah, haşyetullah,

²⁰

²¹ Ebû Eyyûb el-Ensârî’den (ra.) nakledilen hadis için bk. İbn Ebî Şeybe, VII, 80, hadis no: 34344; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, V, 189; X/70.

aşkullah, muhabbetullah, gece vakti ibadet,
zikir... Yine Yunus'a dönelim, diyor ki;

Yunus sen bu dünyaya niye geldin

Gece gündüz hakkı zikretsin dilin

Evlîyâya uğramaz ise yolun

Göçtü kervan kaldın dağlar başında²²

Zikri, ana hedef olarak söylüyor! Gece ibadeti dervişin en mühim faaliyetidir. Tefekkür en sevaplı ibadettir, dervişin en önemli faaliyetidir!

Prensibimizin birincisi *hûş der dem*; her an şuurlu olmak, hiç gafil olmamak, devamlı uyanıklık hâlinde olmak prensibidir. Onun için derviş, mutasavvıf Kur'an'ı en iyi anlayan, en iyi uygulayan, en iyi yaşayan insan demektir. Onun için tasavvuf; "ilm-i kâl değil, ilm-i hâl"dir. Söz edîbi değildir; yaşamaktır, uygulamaktır, ilmiyle âmil olmaktır.

Tabii insan bu güzel sonuca ulaşmak için hangi merhalelerden geçerse derviş de o merhalelerden geççe geççe o yüksek noktaya

²² Yûnus Emre Dîvânı, IV, 225.

ulaşmıştır. İnsanın en büyük düşmanı içindeki nefsi olduğu için;

أَعْدَىٰ عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ

A'dâ aduvvike nefsüke'l-letî beyne cenbeyk.²³

İş nefse muhalefet etmekle, nefisle mücadele etmekle, nefisle cihat etmekle başlar. Çünkü dinimiz öyle emretmiştir. Kur'ân-ı Kerîm;

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا

*Kad eflaha men zekkâhâ.*²⁴ buyurmuştur. Peygamber Efendimiz nefisle cihadın cihâd-ı ekber olduğuna işaret eylemiştir.

Bu hadisi, bu âyeti okuyan derviş durur mu? Nefsine fırsat verir mi? Nefsine merhamet eder mi? Nefsine tâbî olur mu?!..

²³ Ebû Mâlik el-Eş'arî'den (ra.) nakledilen hadis için bk. Deylemî, *el-Müsnedü'l-firdevs*, III, 408, hadis no: 5248. Ali el-Mütakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 745, hadis no: 11263, 11264; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I, 159, hadis no: 412, II, 1140, hadis no: 2144; Irâkî, *Tahrîcü ehâdîsi'l-lhyâ*, III, 1, hadis no: 1; Fettenî, *Tezki-ratü'l-mevzûât*, s. 1555.

²⁴ 91/Şems, 9.

Nefsin, akl-ı selîmin kontrolü altına girmesinden sonra hayrın kapıları açılır. Behîmî duygular, hayvanî hisler, süflî arzular, aklın zinciriyle zincirlenince insan bilge insan olur. Derviş olur, sûfî olur, mutasavvıf olur. Ondan sonra kötü işleri yapmama kuvvetini kazanır. Güzel şeyleri nefesine ağır gelse de yapma gücünü elde eder. Böylece kendisinde güzel huy-lar peydâ olur, sabır peydâ olur, hizmet peydâ olur.

İbrahim b. Edhem gündüz çalışır, gecele-yin çalıştığıyla yiyecek alıp ihvanına getirir, beraber kaldıkları yerdeki ihvanına ikram ederdi. Ondan sonra da ibadete çekilirdi. Gündüz çalışır, alınının teriyle yerdi.

Özbekistan’da Bahâeddîn-i Nakşibend Efendimiz’in külliyesini ziyaret ettik. İmam Efendi hoca kardeşimizle Emir Külâl Efendimiz’in kabr-i şerîfini ziyarete geçtik. İmam kardeşimiz; “Bizim yolumuzda alınının teriyle, elinin emeğiyle geçinmek esastır. Helal lokma yemek esastır.” diye söylüyordu. O zaman güzel ahlâk başlar, fedakârlık, sevgi, hizmet baş-lar.

Gümüşhaneli Ahmed Ziyaeddin *rahmetullâhi aleyh* Hocamız *Câmiu'l-usûl* adlı kitabında;

“Bütün tarikatlar nefsi terbiye etmenin metotlarıdır. Başka başka markalar, başka başka sistemler, başka başka usullerdir ama hedef aynıdır!” diyor.

الطُّرُقُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِعَدَدِ أَنْفَاسِ الْخَلَائِقِ

et-Turuku ilallâh bi-adedi enfasi'l-halâik.

“Allah’a giden yollar çoktur. O kadar çoktur ki mahlûkatın nefesleri sayışındadır!”²⁵ Ama kıyası vardır uzunluğudur, yokuşu vardır, kolayı vardır zorlusu vardır, kestirmesi vardır...

d. Bütün Tarikatlarda Müşterek Olan Umde Hizmettir

Gümüşhaneli [Ahmed Ziyaüddin] Hocamız; “Bütün tarikatlarda müşterek olan umde hizmettir!” diyor. Kul halka, müslümanlara, ümmete ve mahlûkata hizmet edecek.

²⁵ Bu söz için bk. Âlûsî, *Rûhu'l-emânî*, I, 396, VI, 165, XIV, 160.

Arif Nihat Asya ile İlahiyat Fakültesi'nden hocam Profesör Necati Lugal tren yolculuğu yapmışlar. Ankara'dan İstanbul'a yataklı vagona beraber gitmişler. Hocam geldi:

“Yahu Esad! Adamın gece ibadetine hayret ettim.” diyor. Arif Nihat Asya'nın derviş olduğunu bilebilir misiniz?

Hangi zât büyükse, hangi zâtı seviyorsanız, hangi şahsa gönlünüz akıyorsa o gönül akmasının sebebi, ondaki cazibe tasavvuftandır.

Şiirinde, duasında;

Ufuk ufuk açılan lâ-yezâl fecrini ver,

Fücûr verme bana!

Fesâda kullanacaksam en ince zerresini

Şuûr verme, ilahî, şuûr verme bana!

Halka, mahlûka sevgiden gayri

Kusûr verme, ilahî, kusûr verme bana!²⁶

diyor.

Niye diyor?

Bu gönül Allah'ı sevmek için verilmiş. Allah'ı sevecek, mutlak güzeli bulacak, güzellikleri yaratanı bilecek, nimetleri vereni bulacak. Ama mü'min bir taraftan da O'nun sevgisini,

²⁶ Kubbe-i Hadrâ, s. 80.

rızasını kazanmanın mahlûkata merhamet, şefkat, sevgi ve hizmetten geçtiğini bildiği için bu kusur bile olsa Arif Nihat Asya o kusuru istiyor. Biliyor ki yaradılanı Yaradan'dan ötürü hoş görmek Allah'ın hoş göreceği bir kusurdur. Evet, mâsivallâh, Allah'tan gayrısı sevilmez. Ama o sevgi Allah için olduğundan, merhametten kaynaklandığından makbul diye öyle dua etmiş. İşte o hizmet hâline geliyor ve sonunda mutasavvıf insan karşınıza tepeden tırnağa som altın gibi, ateşin yakamadığı, kıymetini düşüremediği, “Yere düşmekle cevher sâkıt olmaz kadr ü kıymetten!” denildiği gibi çamurlara düşse, hapislere atılsa kıymeti zail olmayan muhteşem bir hayır âbidesi olarak karşınıza çıkıyor.

Muhterem kardeşlerim!

O hâlde bir insanın dünya ve âhiret saadetinin kaynağı tasavvuftur. Doğru. Bir milletin başarısı ve muzafferiyeti de yine tasavvuftandır. Hürmetlerimi arz ederim. Allah hepinizden razı olsun.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŐAN

12 Zilka'de 1412 / 14.05.1992

[Bütün KONFERANS SOHBETLERİ'ne
PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

